

Så bromsas våldsspiralen i Sverige

Foto: Unsplash. Montage: Kvartal.

Det skjutvapenrelaterade våldet, som tydligt kopplas till kriminella gäng och nätverk, fortsätter att öka. Akuta och långsiktiga åtgärder måste kombineras för att kuva denna typ av brottslighet, skriver Ardavan Khoshnood, som är lektor i akutsjukvård vid Lunds universitet.

AV [ARDAVAN KHOSHNOOD](#) | 7 FEBRUARI 2023

Eventuella åsikter och slutsatser i texten är skribentens egna.

Trots att [anmälda brott](#) med hänsyn till brottsbalkens tredje kapitel, brott mot liv och hälsa, har legat stabilt och även sjunkit något under det senaste decenniet, fortsätter Sverige att vara ledande i Västeuropa när det kommer till skjutvapenrelaterat våld och sprängningar.

Polisens [statistik](#) visar att Sverige under de senaste sex åren upplevt 1 736 skjutningar där 240 personer – främst pojkar och unga män – blivit ihjälskjutna. Under samma tidsperiod har 499 fullbordade sprängningar skakat landet. Dessa våldsdåd har även drabbat tredje man där också [barn har skadats och blivit mördade](#). Förra året sattes ett nytt rekord när hela 61 personer sköts ihjäl. Det nya året började där 2022 slutade. Under januari månad har polisen registrerat 35 skjutningar och tre mördade. Samtidigt har hela 16 detonationer registrerats, av vilka elva skett i Stockholm där den ena sprängningen har avlöst den andra. Och bara Stockholmspolisen [rapporterades](#) för en tid sedan ha över 250 öppna mordfall som den arbetade med.

Situationen i Sverige är alltså högst allvarlig. Stundtals kan man även tycka att landet är laglöst, bortom statens kontroll. Tyvärr är det ett faktum att trots att svensk polis inte längre är nybörjare och genom åren har fått alltmer erfarenhet, så har den inte lyckats bekämpa de kriminella nätverken. Samtidigt har polisen, trots de nya lagar som stiftats av vår riksdag, bland annat gällande [vapenbrott](#), misslyckats med att kuva den gängrelaterade brottsligheten. Vi är således i akut behov av nya åtgärder för att bekämpa den organiserade och den oorganiserade brottsligheten.

I en tidigare artikel i [Kvartal](#) argumenterade jag för en centralisering av Polismyndigheten vad gäller kampen mot de kriminella gängerna. Ett nationellt centrum mot den grova brottsligheten med fokus på underrättelse- och utredningsverksamhet skulle utan tvekan bidra till ett mer effektivt arbete mot den allvarligaste typen av brottslighet i vårt land. Ett år efter att artikeln publicerats meddelade [Polismyndigheten](#) att den för att öka ”förmågan att utreda grova våldsbrott i gängmiljö, nu samlar alla utvecklingsinsatser inom ett nytt nationellt center”.

Trots att polisen agerar alldeles för sent är det ändå ett steg i rätt riktning. En centralisering kommer att bidra till en mer komplett överblick över den allvarliga brottsligheten i Sverige, samtidigt som diverse åtgärder mot gängerna på ett betydligt mer effektivt sätt kan organiseras och tillämpas.

Akuta åtgärder

Emellertid är det min bedömning och absoluta övertygelse att vi nått en punkt där betydligt fler åtgärder behövs för att kunna bryta den pågående våldsspiralen. Med tanke på det allvarliga läge som vi befinner oss i måste fokus ligga på akuta åtgärder som kan kyla ner och kontrollera antagonisterna. Här gäller det att polisen fokuserar all sin verksamhet mot de tongivande individerna i respektive kriminella nätverk samt mot dem med störst våldskapital. Dessa personer måste gripas och om polisen rent juridiskt inte kan göra det så bör individerna punktmarkeras, dygnet runt. [Studier](#) är eniga om att när situationen är så pass allvarlig som vi nu bevittnar i Sverige i allmänhet och i Stockholm i synnerhet måste polisen agera proaktivt.

Ett av de främsta verktygen för att kyla ner en konflikt och stoppa våldet är att plocka bort de mest tongivande och de mest våldsbenägna från gatan. [Inkapacitering](#) är högst effektivt för att i ett akut skede stoppa våld. Det är väl känt att våld föder våld. Vad gäller det skjutvapenrelaterade våldet har flera studier, däribland en [svensk studie](#), tydligt visat att det efter en skottlossning finns en betydande risk för ytterligare skjutningar. Det handlar om att ta hämnd för den första skjutningen, som sedan bidrar till att den andra gruppen tar hämnd för hämnden och så fortsätter det.

☞ En annan viktig åtgärd i kampen mot gängen är kameraövervakning.

Polisen har dock inte resurser för att punktmarkera alla som inte kan gripas. Det är därför inte särskilt anmärkningsvärt att skjutningarna fortsätter trots att polisen har punktmarkering och spaning på en del av dessa kriminella aktörer. De våldsbenägna kriminella är så pass många att samhället inte har möjligheter att hålla dem alla under uppsikt. Frågan är därför vad nästa steg borde bli i kampen mot denna grova våldsbrottslighet?

Det är av största vikt att varje polisregion får möjlighet att omedelbart efter en skjutning, där våldseskalering väntas, får förstärkning så att de mest tongivande i respektive nätverk kan punktmarkeras och de områden de befinner sig i hålls under bevakning av [patrullerande](#) polis.

En annan viktig åtgärd i kampen mot gängen är kameraövervakning. Vi vet från tidigare [studier](#) att detta kan ha en mycket god effekt vad gäller att bekämpa narkotikabrott och bidra till ökad trygghet i utsatta områden. Även om det inte tydligt har kunnat visas att kameraövervakning hindrar gängvåld har kameror två mycket viktiga funktioner; dels att de kan hjälpa polisen i [utredningar](#) och bidra till att åklagare lyckas fälla kriminella, dels att det som fångas på övervakningen kan ge värdefull underrättelseinformation om hur gängen arbetar.

Långsiktiga åtgärder

Rikspolischefen **Anders Thornberg**, som under 2018 medverkade i SVT:s Agenda, lät [meddela](#) att: ”För varje ung man som skjuts står det 10–15 stycken bakom som är beredda att kliva in.” Dessa personer som ”står bakom” och som är ”beredda att kliva in” är oftast barn och kan vara så unga som [nio år](#). Vidare är det en femfaldigt ökad risk för barn och ungdomar [15–29 år](#) i Sverige att drabbas av skjutvapenvåld i jämförelse med andra västeuropeiska länder.

Sammantaget visar detta på två saker: 1) gängen och de kriminella nätverken har inga problem med sin rekrytering samt att 2) rekryteringen oftast vänder sig mot barn och unga män. Dessa två faktorer bidrar till att såväl polisen som våra andra rättsvårdande- och sociala myndigheter står inför en svår utmaning.

” Ett barn eller en ungdom med ett avvikande beteende kan oftast relativt enkelt identifieras.

Medan de akuta åtgärderna bidrar till att problemen blir lösta här och nu, syftar de långsiktiga åtgärderna till att främst stoppa nyrekryteringen. Detta är den enskilt viktigaste åtgärden för att bekämpa de kriminella nätverken. Här gäller det att satsa på skola, socialtjänst samt barn- och ungdomspsykiatri. [Vetenskapliga](#) studier visar att tidig intervention, när ett barn uppvisar ett avvikande beteende, är viktigt ur ett brottsförebyggande perspektiv.

Detta lägger ett stort ansvar på främst skolan, men även på andra involverade myndigheter såsom socialtjänsten och barn- och ungdomspsykiatri. Idag finns det, såvitt jag känner till, inga nationella riktlinjer och handlingsplaner för vad lärare borde uppmärksamma hos barn med ett avvikande beteende. Det är dock inte identifieringen av dessa barn och ungdomar som är det främsta problemet. Ett barn eller en ungdom med ett avvikande beteende kan oftast relativt enkelt identifieras. Problemet uppstår efter detta. Skolan har möjlighet att involvera socialtjänsten, som dock har begränsade resurser. Det är vidare inte alla föräldrar som – av olika anledningar – vill medverka i en eventuell utredning eller ta emot den hjälp som erbjuds.

Våra lagstiftare borde därför titta på möjligheten att göra det obligatoriskt för föräldrar att ta emot hjälp från myndigheterna, om de bedömer att ett barn har ett avvikande beteende och således riskerar att bli kriminella.

Nationella riktlinjer

Det behövs tydliga nationella riktlinjer om hur nyrekryteringen ska stoppas, med fokus på tidig intervention gällande barn som har ett avvikande beteende. Ett [reportage](#) i Kaliber i Sveriges Radio 2021 kunde visa att nästan alla unga under 18 år, som dömts för mord under de senaste åren, tidigare hade utretts samt även fått insatser av socialtjänsten.

Detta duger självfallet inte. Varför ska vi ens ha myndigheter som ska kopplas in när barn far illa om inte deras insatser fungerar?

Sammanfattningsvis kan alltså sägas att för att stoppa den våldsspiral som just nu pågår i Sverige måste polisen agera resolut och se till att inkapacitera dem som är tongivande i den kriminella miljön. Detta har dock enbart en kortsiktig effekt om inte polisen och andra rättsvårdande myndigheter satsar på långsiktiga brottsförebyggande åtgärder för att minska nyrekryteringen. Där måste större resurser ges till bland annat skola, socialtjänst samt barn- och ungdomspsykiatri.

Ardavan Khoshnood är docent i akutsjukvård vid Lunds universitet samt kriminolog och statsvetare.

Redan prenumerant?

Prova Kvartal Total!

49 kr första månaden

Därefter 99 kr i månaden utan bindningstid.

[Till erbjudandet](#)

Eller vill du bara läsa denna artikel?

Webblänk till artikeln:

<https://kvartal.se/artiklar/sa-bromsas-valdsspiralen-i-sverige/>